

Innspill til Meld. St. 8 (2022-2023)

Menneskerettar for personar med utviklingshemning – Det handlar om å bli høyrte og sett

Felles innspill fra:

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU)

Fellesorganisasjonen (FO)

Fagforbundet

Stiftelsen SOR

Arbeidssamvirkenes Landsforening (ASVL)

Handikappede Barns Foreldreforening (HBF)

Norges Handikapforbund (NHF)

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO)

Generelle tilbakemeldinger

Å stå opp for rettighetene til personer med utviklingshemning er et av våre aller viktigste anliggender. Vi mener det er helt nødvendig at CRPD inkorporeres i menneskerettighetsloven, da denne har forrang over andre lover. Dette mener vi er den beste sikringen av faktisk likestilling for mennesker med utviklingshemning. At stortingsmeldinga er fundert i CRPD er derfor gledelig.

Regjeringens målsettinger er sammenfallende med våre og CRPD, men det er få konkrete tiltak knyttet opp mot dem. Avstanden har beviselig blitt større og større mellom teori og praksis, jamfør det regjeringen selv lister opp som hovedutfordringer.

Det kommunale selvstyre medfører at kommunene står fritt i å organisere tjenester som de vil, hvor mye ressurser som skal brukes på disse tjenestene og hvordan de skal legge opp opplæring av ansatte og ledere. Ingen av regjeringens foreslåtte tiltak vil ha inngrepene i riktig retning og bare medføre endringer i den grad kommunene ønsker. NFU har tidligere bedt om sterkere styring av kommunene for å bringe praksis mer i tråd med målsettinger. Det bemerkes at Fagforbundet ikke ønsker sterkere styring av kommunene, da de mener det kommunale selvstyret er den beste organiseringen av kommunens tjenester. De ønsker istedenfor å understreke at kommuneøkonomien bør styrkes, slik at praksis blir mer i tråd med målsettingene.

Den generelle kompetansen i tjenester til utviklingshemmede må heves. Kompetansen til vernepleiere og fagarbeidere innen helse- og oppvekstfag er særlig relevant. Ansettelse skal i hovedsak være 100 % stillinger.

Del II Innsatsområde

4 Overordna innsatsar

- Statsforvalteren må sikres ressurser til å utføre hyppigere tilsyn med kommunene og statsforvalteren må gis sanksjonsmuligheter.
- Statsforvalterens myndighet må styrkes slik at de i større grad kan omgjøre kommunenes vedtak.
- Styrke opplæringen av verger og gjøre opplæringen obligatorisk, spesielt med tanke på å styrke selvbestemmelse for den enkelte.
- Sette en begrensning for hvor mange oppdrag en fast verge kan ha.
- Starte opplæring av kommunens tjenesteytere i reglene om vergemål.

- Erstatte vergemålsloven med en beslutningsstøttelov. Sikre at beslutningsstøtten kjenner personens vilje, ønsker og preferanser.
- Påse at Statsforvalterens overprøving av tvangsvedtak blir reell.

Del III Menneskerettar i praksis

5 Retten til personlig assistanse

Forslag til tilleggstiltak:

- Overgangen fra Sosialdepartementet til Helse- og omsorgsdepartementet og fra en sosialtjenestelov til en helse- og omsorgstjenestelov har vridd perspektivet fra likestilling til et helsefokus. Vi vil ha tilbake intensjonen som lå i sosialtjenesteloven.
- Antall tjenesteytere som den enkelte forholder seg til må ned. Det må jobbes mot hele og faste stillinger. Det vil naturlig føre til bedre kontinuitet i tjenestetilbud.
- Statsforvalterens tilsyn med kommunenes tjenesteorganisering må styrkes. Det må bli lovpålagt at vedtak om tjenester skal være individuelle og timebaserte og knyttet til hvert enkelt individ helt uavhengig av hvor man bor. Vi anbefaler å bruke andre verktøy for timeutregning enn IPLOS.
- BPA må bli gjort lettere tilgjengelig for innbyggere med utviklingshemning, og må bli et reelt alternativ til avlastning i institusjon og til barneboliger.
- Bidra til at kommunene utvikler og tar i bruk bedre metoder for brukermedvirkning. Metodene må bidra til at den enkelte på bedre måte får bidratt til utmåling, utforming og evaluering av eget tjenestetilbud. På systemnivå må kommunene sørge for at brukerne får deltatt og sikres medvirkning i planlegging og utvikling av tjenestene.
- I BPA-ordningene må assistentene sikres gode arbeidsforhold i tråd med Arbeidsmiljøloven.

6 Retten til bustad

Forslag til tilleggstiltak:

- Regjeringen må flytte boligpolitikken som gjelder personer med utviklingshemning fra Helse- og omsorgsdepartementet til Kommunal- og distriktsdepartementet. Plasseringen i nåværende departement skaper strukturelle føringer for hvordan byggene utformes og tjenestene ytes.
- Kommunal- og distriktsdepartementet må instruere Husbanken om å sette krav om maks antall samlokaliserte boliger, størrelse på leiligheter og samling av ulike typer tjenestemottakere (f.eks. rus, psykiatri, demente). Tilskudd til kjøp av boliger må tas ut av rammetilskuddet til kommunene og prioriteres mennesker med utviklingshemning.
- Husleieloven må endres da den anvendes i strid med intensjon. Mange kommuner benytter tidsavgrensede husleieavtaler for lettere å kunne flytte leietakere med utviklingshemning. Kommunene må bare ha mulighet til å benytte midlertidige husleiekontrakter i tilfeller hvor årsakene til leieforholdet er av midlertidig varighet.
- Bruk av gjengs leie ved fastsetting av husleie i kommunale boliger må fjernes. Mange har leiekostnader på kr 12.000 eller mer. Husleiens størrelse bør ha et tak i forhold til inntekt.
- Det må bli mulig for privatpersoner, alene eller sammen med andre, å søke de økonomiske virkemidlene som staten har, for eksempel investeringstilskudd og boligtilskudd.

7 Retten til utdanning

Forslag til tilleggstiltak:

- Økt kunnskap om hvordan barn med ulike utfordringer lærer, og sikre kvalifisert og forskningsbasert undervisning.
- Bedre styringsdokumenter og planer for opplæringen.
- Få en formell veileder for elever med utviklingshemning.
- Mer spesialpedagogikk inn i Lærerutdanningen og innføre et krav om minstekompetanse.
- Vernepleierens kompetanse om utviklingshemming og spesialpedagogikk må tilgjengeliggjøres i skolen.
- Øke kjennskapen til høyere yrkesfaglig utdanning i spesialpedagogikk for fagarbeidere.
- ASK må være en rettighet for de som trenger det og bli anerkjent som et minoritetsspråk.
- Skolene må være tilgjengelig for alle og en oversikt over dette må utarbeides.
- Lovfeste retten til nødvendig tilrettelegging i SFO for å forhindre utenforskap og ensomhet.
- Få hjelpen nærmere barnet, eksempelvis PPT på skolene.
- Sørge for at barn og unge med utviklingshemning (under 18 år) sikres retten til å bli hørt i saker som angår dem (jf. Barnekonvensjonen artikkel 12), og at det utvikles gode medvirkningsmetoder/-modeller for at deres stemme skal bli hørt.
- Elever med utviklingshemning må få større valgfrihet når det gjelder utdanningsløp i videregående skole. Tidlig intervensjon og systematisk kartlegging og karriereveiledning må inn allerede i grunnskolen, for at også de skal få mulighet til å ta egne valg, oppleve mestring og utvikling.
- Informasjonsoverføringen mellom utdanningsnivåer må bli bedre. Det trengs bedre regler for best mulige overganger mellom ungdomsskole og videregående skole, og når eleven slutter i skolen og skal tilbake til kommunens eventuelle tilrettelagte tilbud.
- Styrke kompetansen på læringsformer og tilrettelegging for læring slik at flere elever når opplæringsmål i læreplanen, og sørge for at ny opplæringslov innfører en vurderingsform som uttrykker at elevene har gjennomført opplæring, i stedet for «ikke vurdert».
- Elever med særlige tilretteleggingsbehov i videregående skole må sikres mulighet til å få spesialundervisning i bedrift, gjennom Lærekandidatordningen, uavhengig av bostedsfylke. Modellen for Lærekandidatordningen - slik den praktiseres i Østfold - må bli en nasjonal modell. Jfr. Dokument 8:99 S (2022–2023).
- Pilotprosjektet «Høyere utdanning for utviklingshemmede» ved VID vitenskapelige høgskole gjøres om til et varig tilbud over hele landet.
- Fortsette arbeidet med problematikken rundt uhjemlet tvang og makt i barnehage og skole.
- Retten til voksenopplæring må ivaretas.

8 Retten til arbeid

Det stemmer ikke slik det står i Meld. St. 8 at de fleste med utviklingshemning som er i arbeid har arbeid gjennom VTA.

Forslag til tilleggstiltak:

- Flere tiltaksplasser i VTA.

- Ansatte i VTO bør ha trygdejustert lønn (for å gi totalt høyere inntekt enn kun trygd).
- Mer vekt på arbeidstrening og kvalifisering til det ordinære arbeidsliv.
- Lovbestemt individuell rettighet til tilrettelagt arbeid for utviklingshemmede. Plassene er ikke øremerket de med utviklingshemning lenger.
- Ny modell for oppfølging av ansettelser i VTO. Oppfølgingen må være av varig karakter så lenge arbeidsforholdet varer, eksempelvis som i Helt Med.
- Personer med utviklingshemning må få de verktøy de trenger for å kunne delta i arbeidslivet, for eksempel BPA.
- Funksjonsassistanse må inkludere de med utviklingshemning.
- Mulighet for varig lønnstilskudd.
- Inkluderende arbeidsliv bør gjelde alle, også de med utviklingshemning slik at de kan stå lengst mulig i arbeidslivet.
- Retten til dagsentertilbudene og innholdet må styrkes.
- Styrke retten til en arbeidsevnevurdering.

9 Retten til helse

Andre forslag til tiltak:

- Måltrettede tiltak for å bedre helsetjenester til utviklingshemmede må styrkes. Det må gis nok tjenester til å dekke individuelle behov.
- Prioriteringsveiledere for habiliteringstjenester i spesialisthelsetjenesten og psykisk helsevern må understrekes at psykisk helsevern har ansvar for behandling av psykiske lidelser hos personer med utviklingshemning.
- Personer med utviklingshemning må få den samme tilgangen til psykiske helsetjenester.
- Eldre personer med utviklingshemning må som andre eldre ha rett til å bo hjemme så lenge som mulig og få tilgang til ordinære sykehjemsplasser ved behov.
- Bidra til at kommunene utvikler og tar i bruk bedre metoder for brukermedvirkning. Metodene må bidra til at den enkelte på bedre måte får bidratt til utmåling, utforming og evaluering av eget tjenestetilbud. På systemnivå må kommunene sørge for at brukerne får deltatt og sikres medvirkning i planlegging og utvikling av tjenestene.
- Sikre at personer med utviklingshemning har tilgang til opplæring på egen somatisk helse.
- Sikre at den nasjonale veilederen «Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemning» blir brukt aktivt.
- Øremerkede midler til forskning på psykisk helse blant personer med utviklingshemning.
- Øke kompetansen i helse- og omsorgstjenesten, særskilt på kosthold, psykisk helse, forebygging av tvang og makt, håndtering av vold og overgrep.

10 Retten til vern mot utnyttning, vald og misbruk

- Navnet på Statens barnehus må endres.
- Sikre at politiet har kompetanse på avhør, spesielt i forhold til Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).
- Legge til rette for at personer med utviklingshemning lærer om kropp, seksualitet og følelser, som et ledd i å forebygge vold og overgrep.
- Sikre at personer med utviklingshemning som har begått straffbare forhold, mottar tilsvarende tilrettelegging som utsatte for straffbare forhold.
- Sikre at rettighetene til mistenkte og skyldige med utviklingshemning ivaretas gjennom hele strafferettsprosessen.

11 Retten til familieliv

Det stemmer ikke det meldingen sier at om personer med utviklingshemning har de samme rettighetene som andre i saker som gjelder ekteskap, familie og foreldrerollen.

Forslag til tilleggstiltak:

- Fjerne reglene som gir mulighet til å tvangssterilisere og ta tvangsabort på utviklingshemmede.
- Fjerne reglene om at personer med verge må ha samtykke for å kunne gifte seg.
- Øke kompetansen i barnevernet slik at personer med utviklingshemning får en individuell vurdering av sin omsorgsevne.

12 Retten til å delta i kultur- og fritidsaktiviteter og til trus- og livssynsutøving

Forslag til tilleggstiltak:

- Kommunene må legge til rette for at alle innbyggere uansett funksjonsnedsettelse skal kunne utøve sin tro.
- Kommunene må prioritere å støtte frivillige aktiviteter og organisasjoner som støtter opp under arbeidet for å skape en bedre hverdag og et bedre fritidstilbud for mennesker med utviklingshemning.
- Sikre at personer med utviklingshemning får tilstrekkelig BPA-timer til delta på fritidsaktiviteter og til å kunne dra på ferier (både for de som har BPA fra før og de som ikke har BPA fra før).
- Kommunene skal legge opp til at den enkelte har valgfrihet av ulike fritidstilbud. Kommunene kan samarbeide med andre kommuner og andre frivillige aktører for å skape et godt tilbud for flere.
- Alle mennesker med utviklingshemning skal ha rett på et tilrettelagt ferietilbud, uten ekstra kostnader.
- Sørge for tilskuddsordninger som bidrar til at aktører innenfor kultur, idrett og frivillighet kan ha tilbud for barn med tilpassingsbehov innenfor det ordinære tilbudet.
- Utrede om retten til assistanse til å delta i kultur, idrett og frivillighet er tilstrekkelig sikret i lov.
- Utvikle nasjonale standardiserte ledsagerbevis.
- Det må sørges for støtte til ledsagerordning innen idretten.
- TV BRA er helt avgjørende for synliggjøring av utviklingshemmedes sak og det er viktig at kanalen får rammevilkår for å utvikle seg til en landsomfattende kanal som når ut til mange.

FAGFORBUNDET

ASVL

Norges
Handikapforbund

